

6.9.2022

IISALMI

Peltomäki – Tervakorpi voimajohtoreitin arkeologinen inventointi

Tilaja:
Fingrid Oyj

Heilu Oy
Jussi-Pekka Hiltunen

Sisällysluettelo

1. Kartat.....	4
2. Johdanto	8
3. Perustietoa tutkimusalueesta.....	9
4. Inventointityö	10
5. Tulokset.....	12
6. Lähteet	13
Liite	14
Maastossa jalkaisin kuljetut alueet.....	14

Karttaluettelo

Kartta 1. Inventointialueen lähestymiskartta.	3
Kartta 2. Yleiskartta inventointialueesta.	4
Kartta 3. Ote MML:n korkeusmallista (vinovalovarjoste).	5
Kartta 4. Ote vuosien 1844–46 yhdistetyistä pitäjänkartoista.	6
Kartta 5. Ote vuosien 1973 yhdistetyistä peruskartoista.	7

Kannen kuva: voimajohtoa Tikankosken länsirannalta kuvattuna kohti Lapinniemen peltoalueita. Itään.

Taustakarttoina Maanmittauslaitoksen Karttakuvapalvelun (WMTS) 07/2022 aineistoa, ellei toisin mainita. Koordinaatisto ETRS-TM35FIN, korkeus N2000. Valokuvat: J-P. Hiltunen ja J. Ervasti

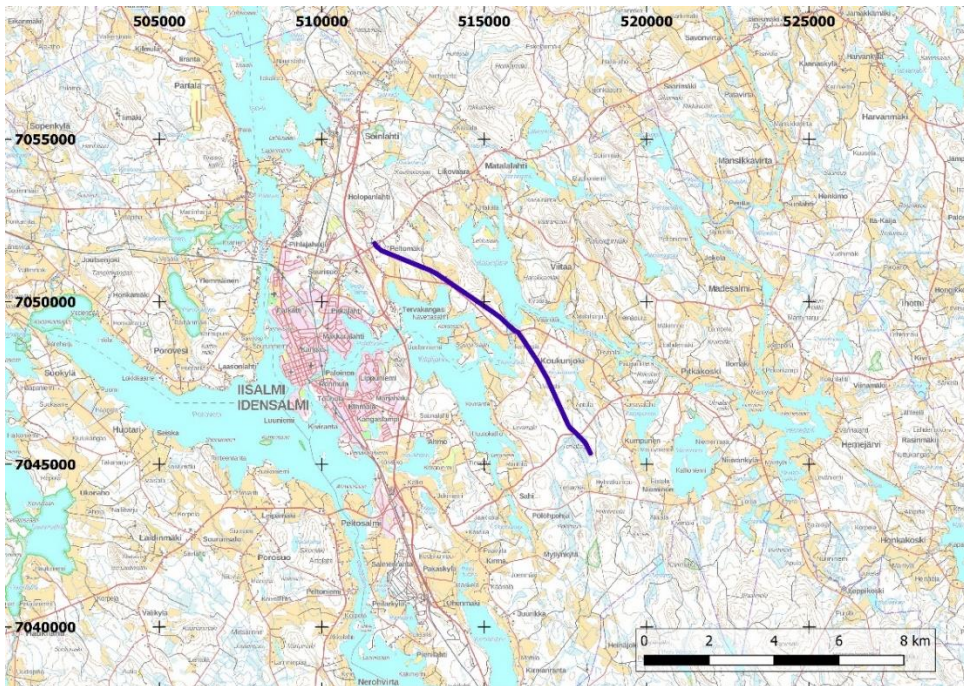
IISALMI Peltomäki - Tervakorpi voimajohtoreitin arkeologinen inventointi

Tiivistelmä & arkistotiedot

Fingrid Oyj on selvittämässä uutta, noin kymmenen kilometrin pituista Iisalmen kaupungin alueelle sijoittuvaa, 2 x 110 kilovoltin voimajohdon rakentamista Peltomäen ja Tervakorven välille. Kuopion kulttuurihistoriallinen museo edellytti hankkeesta antamassaan lausunnossaan arkeologisen inventoinnin suorittamista suunnitellun voimajohdon alueella. Voimajohtoreitin arkeologisesta inventoinnista vastasi Heilu Oy / Jussi-Pekka Hiltunen ja Jaakko Ervasti. Raportin laatimisesta vastasi Jussi-Pekka Hiltunen.

Inventoidulta alueelta ei tunnettu entuudestaan muinaisjäänköhteitä. Heinäkuussa 2022 tehdyssä inventoinnissa suunnitellun voimajohdon alueelta ei tavattu muinaisjäänköksiä tai muuta arkeologista kulttuuriperintöä.

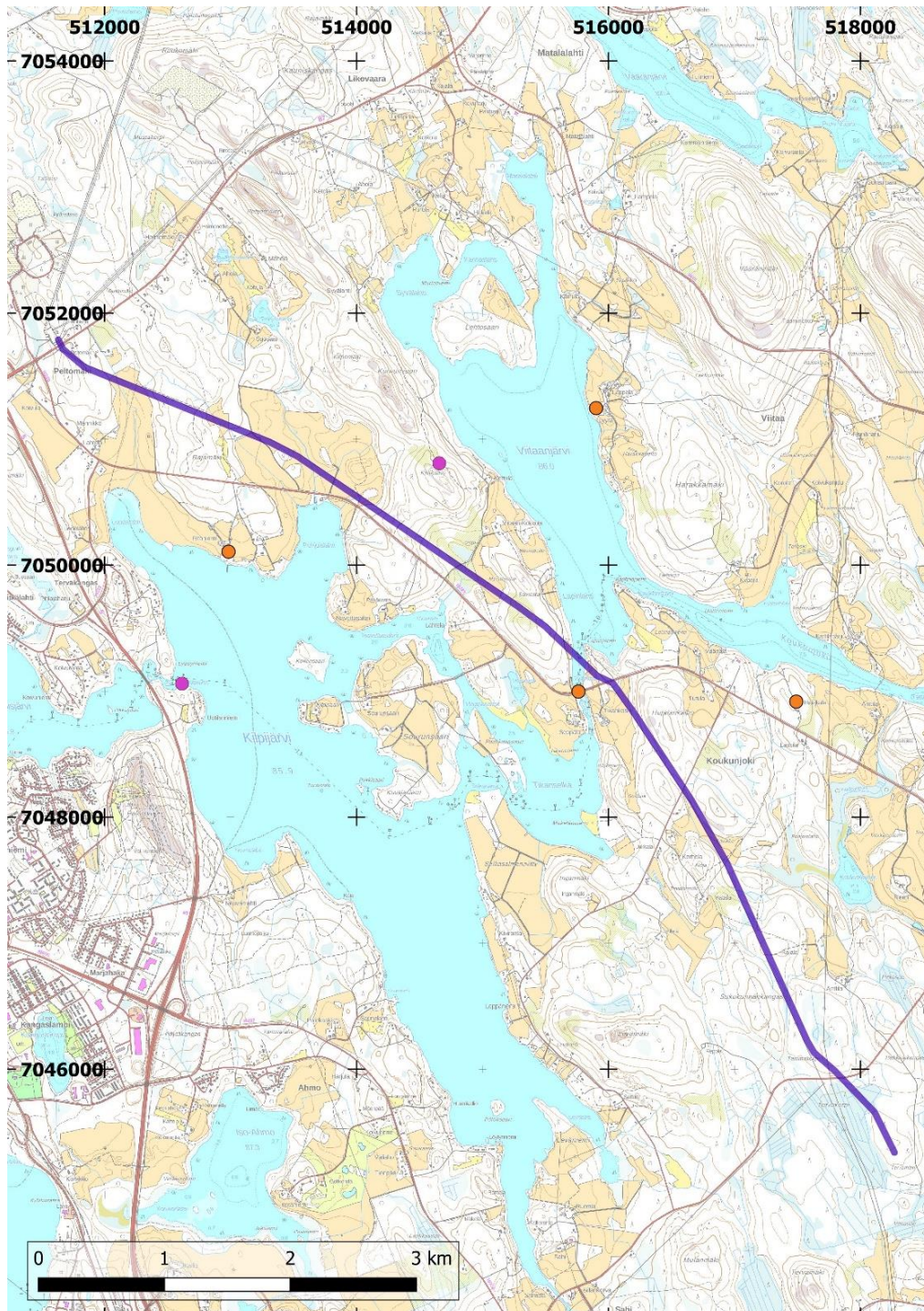
Tutkimustyyppi:	Arkeologinen inventointi
Tutkimuslaitos:	Heilu Oy
Tutkimuksen tekijä:	FM Jussi-Pekka Hiltunen ja FM Jaakko Ervasti
Kenttätyöaika:	11.-12.7.2022
Tutkimuksen tilaaja:	Fingrid Oyj
Alueelle sijoittuneet aiemmat tutkimukset:	L. Pohjankallio, inventointi 1978 T. Jussila, inventointi 2003 V. Laulumaa, esiselvitys 2021

Kartta 1. Inventointialueen lähestymiskartta.

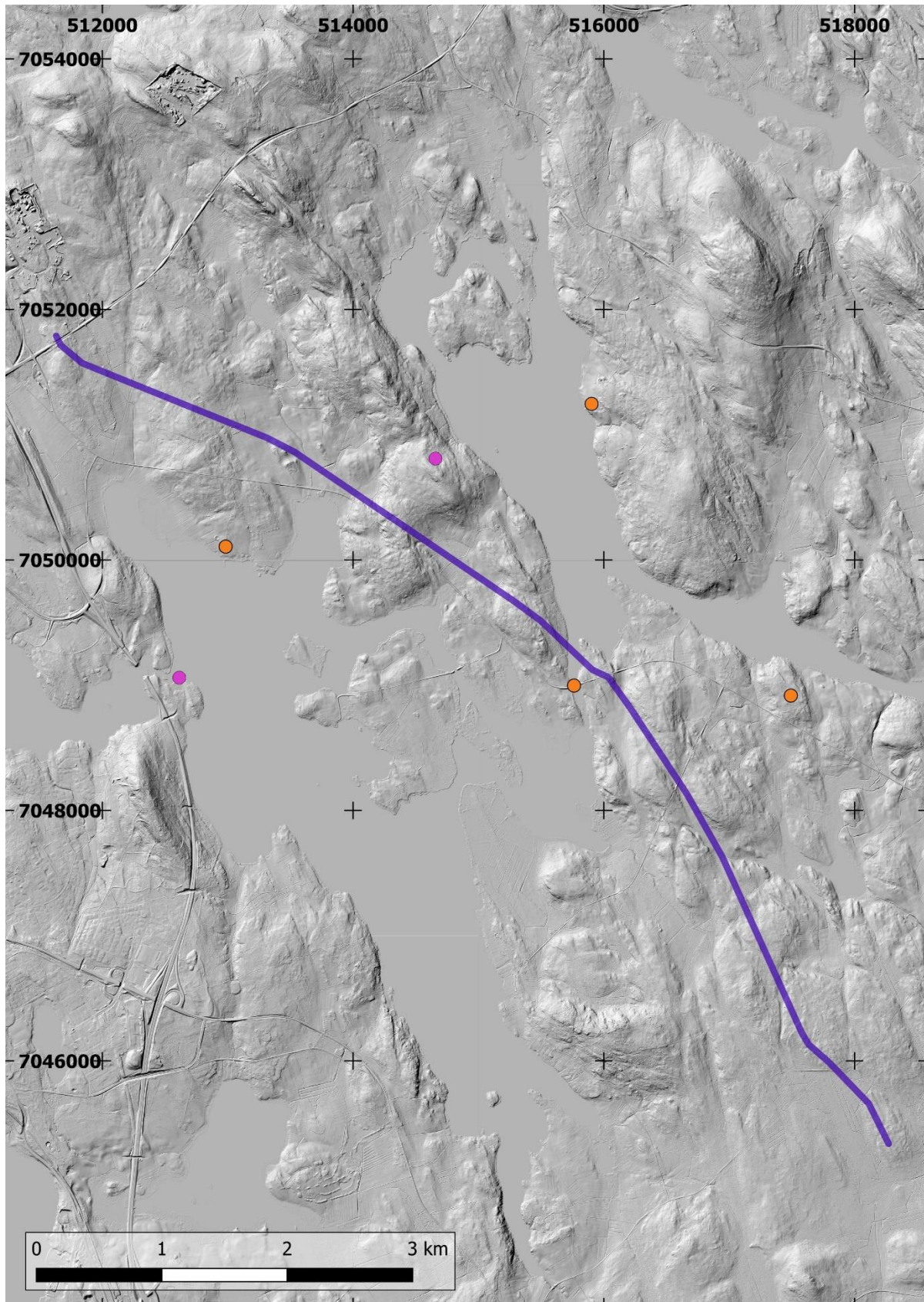
Inventoitava voimajohtoreitti on merkitty sinisellä viivalla Iisalmen keskustan itäpuolelle.

1. Kartat

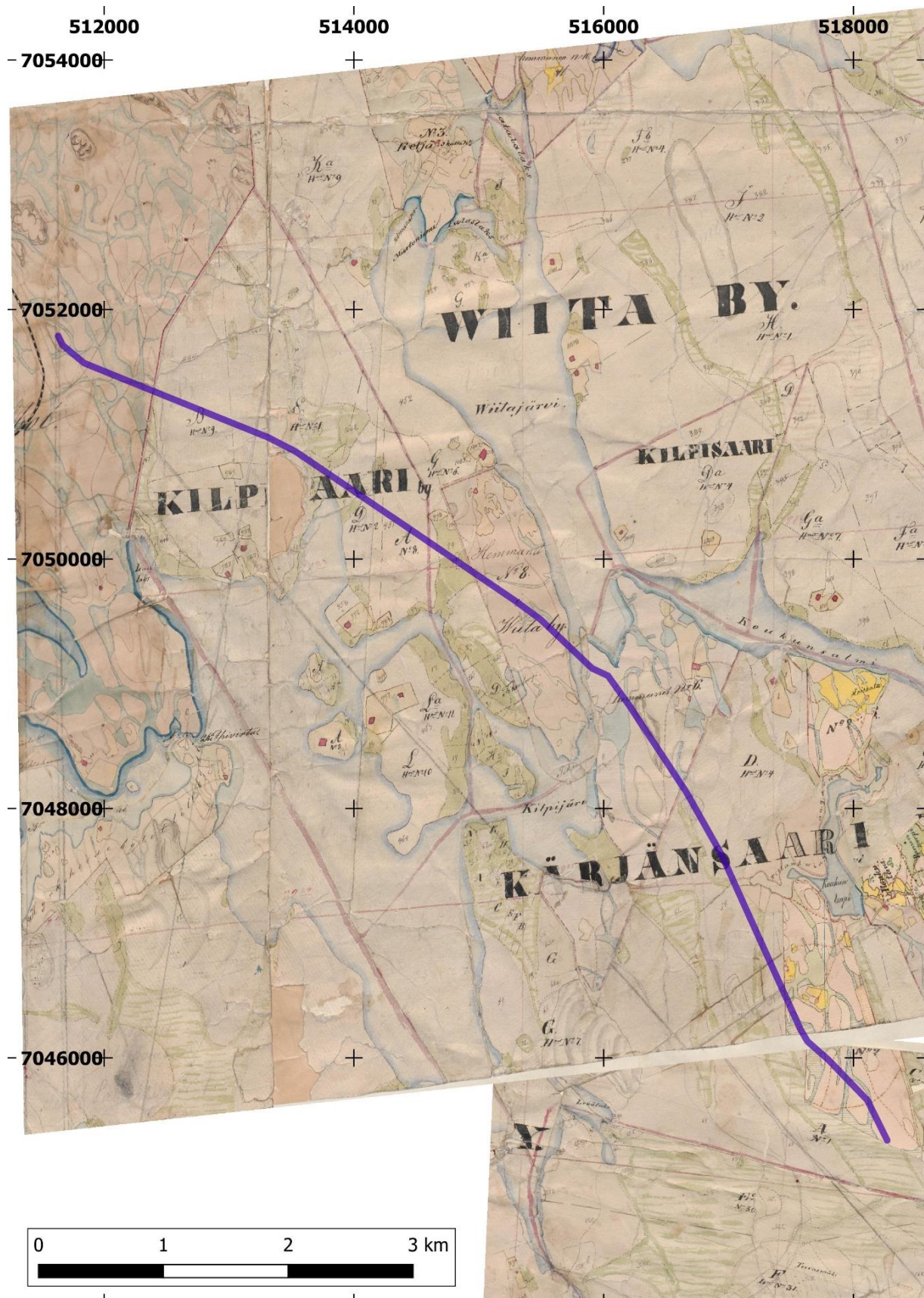
Kartta 2. Yleiskartta inventointialueesta.

Inventoitu voimajohtoreitti on merkitty sinisellä viivalla. Lähialueen irtolöytökohteet on merkitty keltaisilla ympyröillä ja mahdolliset muinaisjännökset violeteilla ympyröillä.

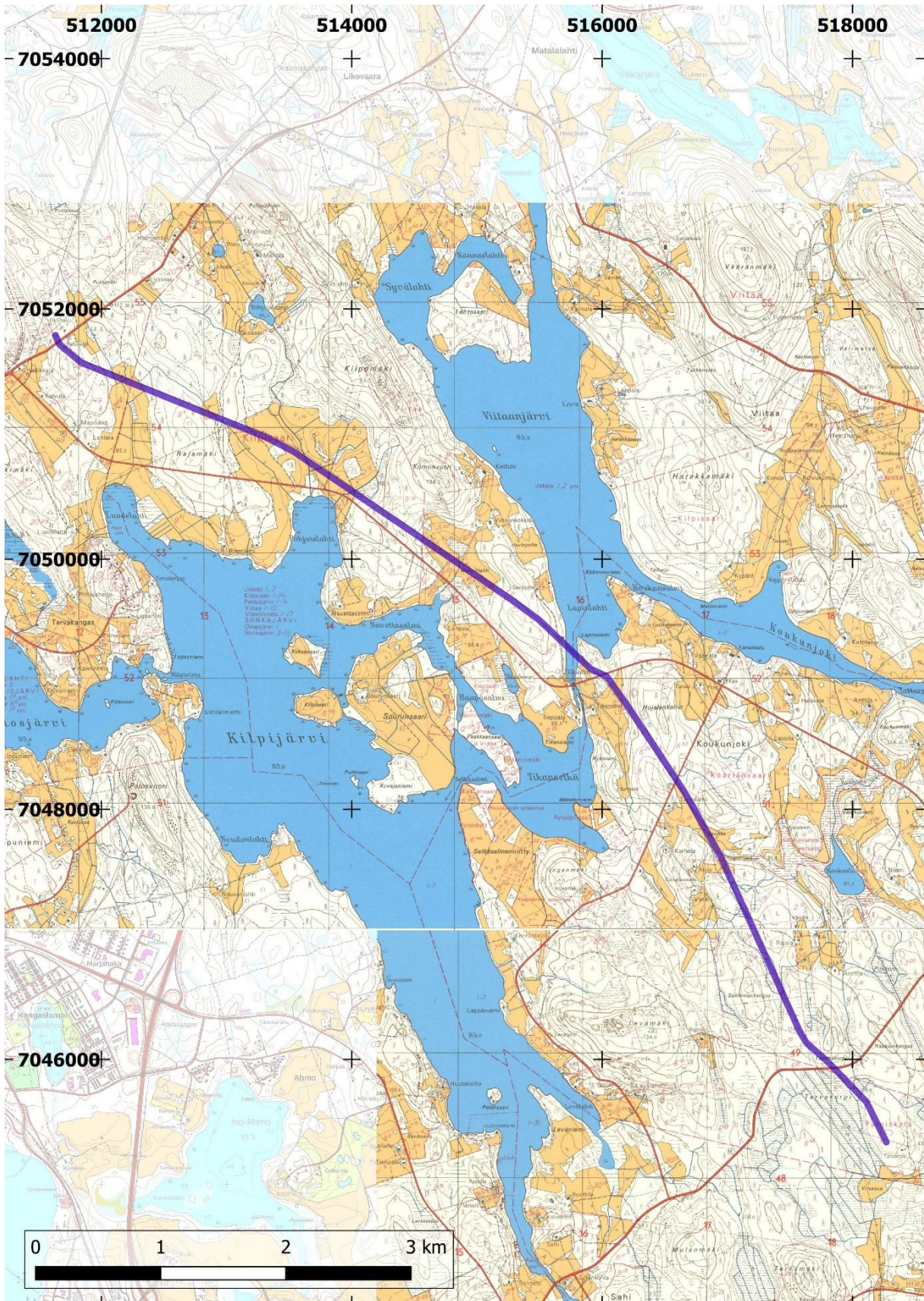
Kartta 3. Ote MML:n korkeusmallista (vinovalovarjoste).

Inventoitu voimajohtoreitti on merkitty sinisellä viivalla. Lähialueen irtolöytökohteet on merkitty keltaisilla ympyröillä ja mahdolliset muinaisjännökset violeteilla ympyröillä.

Kartta 4. Ote vuosien 1844–46 yhdistetyistä pitäjänkartoista.

Inventoitu voimajohtoreitti on merkitty sinisellä viivalla.

Kartta 5. Ote vuosien 1973 yhdistetyistä peruskartoista.

Inventoitu voimajohtoreitti on merkitty sinisellä viivalla.

2. Johdanto

Fingrid Oyj suunnittelee uuden noin kymmenen kilometrin pituisen, Iisalmen kaupungin alueelle sijoittuvan, 2 x 110 kilovoltin voimajohdon rakentamista välille Iisalmi – Tervakorpi. Suunnitteilla olevalla voimajohdolla korvataan nykyinen Iisalmen ja Tervakorven välillä oleva 110 kilovoltin voimajohto. Uusi kahden virtapiirin voimajohto on suunniteltu rakennettavaksi nykyisen 110 kilovoltin voimajohdon Iisalmi – Alapitkä rinnalle. Iisalmen sähköaseman ja Tikankosken vesistönylityksen välisellä osuudella uusi voimajohto on suunniteltu sijoitettavaksi nykyisen voimajohdon eteläpuolelle. Tikankosken ja Tervakorven välisellä osuudella vuorostaan nykyisen voimajohdon itäpuolelle. 2 x 110 kilovoltin voimajohto on suunniteltu rakennettavaksi yhteispylväin siten, että johtoalueen leveys levenee nykyisestäään 10 metriä, yhteensä 56 metriä leveäksi. Uutta voimajohtoa suunniteltaessa nykyisen rinnalle siirtyä johtoalue sivuttaissuunnassa suunnitteilla olevan voimajohdon suuntaan leventäen johtoaluetta nykyisestäään 28 metriä. Samalla johtoalue kapenee 18 metriä nykyisen voimajohdon johtoalueen puolelta. Uudella voimajohtoyhteydellä on tarkoitus parantaa Iisalmen alueen sähkönsiirtokapasiteettia ja käyttövarmuutta.

Kuopion Kulttuurihistoriallinen museo edellytti hanketta koskevassa lausunnossaan (29.4.2022, Asianro 3918/2022) voimajohdon ympäristöselvitysten mukaisella vaikutusalueella tehtäväksi arkeologisen inventoinnin. Nyt tarkasteltu alue on 100 metriä johdon keskilinjasta kummallekin puolelle, eli yhteensä 200 metriä leveä vyöhyke. Inventoinnin maastotyöt toteuttivat Heilu Oy / FM Jussi-Pekka Hiltunen & FM Jaakko Ervasti. Inventoinnin maastotyöt tehtiin kahden päivän aikana 11.-12.7.2022 ja raportti laadittiin heinä- sekä syyskuussa 2022.

Iisalmen sähköasema. Koilliseen.

3. Perustietoa tutkimusalueesta

Suunniteltu kymmenen kilometrin mittainen voimajohto sijoittuu Iisalmen keskustan itäpuolelle, Kilpijärven pohjois- sekä länsipuolelle. Inventoitu johtoreitti alkaa pohjoisessa Peltomäen alueella olevalta Iisalmen sähköasemalta ja loppuu etelässä Tervankorvelle suunnitteilla olevan sähköaseman alueelle. Noin puolessa välissä suunniteltu reitti ylittää Kilpijärven ja Viitaanjärven välisen Tikankosken. Reitin alueella on sekä avoimia ja tasaisia peltoalueita että mäkisiä ja metsäisiä alueita. Suunnitellun voimajohtoreitin alueella maaperä oli pääsääntöisesti melko kivikkoista, paikoin jopa kalliosta. Kaikki voimajohtoreitille osuneet peltoalueet olivat inventoinnin aikaan heinällä. Inventoitu alue sijoittuu korkeustasoille noin 90–120 m mpy.

Iisalmen itäosia on viimeksi inventoitu maastossa suunnittelualueen osalta vuonna 1978 kuntainventoinnin yhteydessä (Pohjankallio 1978) sekä vuonna 2003 Iisalmen kaupungin Kilpijärven, Iso-Ii järven, Keskimmäinen ja Tismiö järvien ja Poroveden pohjoisrannan alueiden muinaisjäännösinventoinnissa (Jussila 2003). Iisalmen kaupunki on teettänyt strategiseen yleiskaavaan liittyen esiselvityksen, jossa on mallinnettu kaupungin alueiden arkeologista potentiaalia vuonna 2021 (Laulumaa 2021). Esiselvityksessä ei tehty maastoinventointia.

Suunnitellulta voimajohtoreitiltä ei tunnettu entuudestaan muinaisjäännöskohteita. Lähimpänä suunniteltua reittiä sijaitsee Tikankoskelle merkitty kivikautinen irtolöytökohde *Tikankoski* (muinaisjäännöstunnus 1000015117) noin 150 metrin päähän suunnitellusta voimajohtoreitistä Tikankosken niskalta vedestä on löytynyt kivituura vuonna 1887. Kilpijärven rannalla on kivikautinen irtolöytökohde *Ritoniemi* (muinaisjäännöstunnus 1000015116), joka sijaitsee voimajohdosta noin 900 metriä etelään. Ritoniemestä on löytynyt vuonna 1898 kivitaltta. Lisäksi Kivikalliolla sijaitsee mahdollinen muinaisjäännös *Kivikallio* (muinaisjäännöstunnus 1000044380), josta on löytynyt merkkejä raudanvalmistuksesta. Se sijaitsee noin 500 metriä pohjoiseen suunnitellusta voimajohdosta

Esitöissä tutkimusalueen historialliset kartat (pitäjänkartat vuodelta 1844/46 sekä vanhat peruskartat) käytiin läpi alueen maankäyttöhistorian selvittämiseksi. Kartta tarkastelun perusteella suunnitellun voimajohtoreitin alueelle ei sijoitu historiallisen ajan taloja tai torppia eikä myöskään kylien tai pitäjien välisten rajojen taitekohtia. Myös Kuopion kulttuurihistoriallisen museon hankkeesta antamassa lausunnossa on todettu, että suunnittelualueelle ei sijoitu vuoden 2021 esiselvityksen karttojen perusteella 1700- ja 1800-luvun taloja tai torppia. Nykyinen Iisalmen Peltomäen ja Tervakorven välillä oleva 110 kilovoltin voimajohto on merkitty jo vuoden 1973 peruskarttaan (voimajohto on rakennettu vuonna 1960).

4. Inventointityö

Inventoinnin valmistelutöiden yhteydessä selvitettiin suunnitellun voimajohtoreitin läheisyydessä sijaitsevien muinaisjäännöskohteiden sijainnit ja muinaisjäännöstyyppit. Ensisijaisena lähteenä käytettiin muinaisjäännösrekisterin tietoja (kyppi.fi). Valmistelutöiden aikana tarkastettiin myös alueen korkeusmalli (Maanmittauslaitoksen vinovalovarjoste ja pistepilvi), GTK:n tarjoama maaperäaineisto sekä aluetta kuvaavia vanhoja karttoja (edellinen luku). Lisäksi esitöissä käytettiin hyödyksi vuonna 2021 laadittua esiselvityksestä, jossa on mallinnettu kaupungin alueiden arkeologista potentiaalia.

Inventoinnin maastotyöt tehtiin 11.-12.7.2022. Inventoinnissa tarkastettiin muinaisjäännösten löytymisen kannalta eri tavoin (vanhat kartat, lidar, maaperäkartta, vuoden 2021 esiselvitys) potentiaalisiksi arvioituja paikkoja. sekä käytiin läpi yleisesti alueen metsäisiä osuuksia suunnitellun voimajohdon tarkastelualueella. Vuoden 2021 esiselvityksen arkeologista potentiaalia mallintavalla kartalla suunnitellun voimajohtoreitille jää kohtalaista sekä kohtalaista hieman korkeampaa arkeologista potentiaalia.

Vuoden 2021 esiselvityksessä laaditun kivikautisen pyyntikulttuurin mallissa päädyttiin käyttämään välillä 90–116 m mpy olevia rantakorkeuksia hieman korkeamman potentiaalisen alueina pyyntikulttuurin muinaisjäännöksille kuin sitä ylemmät tai alemmat korkeudet. Näin ollen suunniteltu voimajohto kulkee pääosin pyyntikulttuurimallin potentiaalisimman korkeuden alueella. Rantavaiheiden lisäksi potentiaalisia alueita ovat kaikki järvet, lammet, joet ja purot sekä niiden ranta-alueet noin 100 metrin vyöhykkeellä. Näitä alueita oli inventoinnissa ainoastaan Tikankosken kohdalla olevat ranta-alueet. Näiltä alueilta ei havaittu mitään merkkejä kivikautisesta toiminnasta. Myös hiekkaiset alueet ovat potentiaalisia alueita kivikautiselle pyyntikulttuurille, joita ei suunnitellun reitin kohdalle kuitenkaan osu. Maaperä pyyntikulttuurin potentiaalisilla rantakorkeuksilla oli voimajohdon tarkastelualueella pääsääntöisesti hyvin kivistä.

Kaikki suunnitellulle voimajohtoreitille osuneet peltoalueet olivat inventoinnin aikaan heinällä tai peitteisiä, joka vaikeutti havainnointia sekä pintapoimintaa. Osa metsäalueista oli hyvin peitteisiä ja osa talousmetsien maista oli vahvasti muokattua, joka myös omalta osaltaan vaikeutti paikoitellen havainnointia.

Kuljetun reitin sijaintitiedot mitattiin GPS-laitteella (Garmin Montana 610), jonka mittatarkkuus laitteen ilmoituksen mukaan oli 2-8 metriä.

Ylävasen: Rajamäen tiheää metsämaastoa reitin luoteisosassa. Länteen. *Yläoikea:* metsämaastoa Kivikallion eteläpuolella suunnitellun johdon kohdalla. Kaakkoon.

Alavasen: nykyinen voimajohto Tikankosken itärannalla sijaitsevan pellon kohdalla.
Kaakkoon.

Alaoikea: suunnitellun voimajohdon päätepiste Tervämäellä. Etelään.

5. Tulokset

Inventoidulta voimajohtoreitiltä ei tunnettu entuudestaan muinaisjäännöskohteita, eikä sellaisia tavattu myöskään heinäkuussa 2022 tehdyn inventoinnin aikana.

Jussi-Pekka Hiltunen / Heilu Oy

Oulussa 2.9.2022

Vasen: Savikon laajat peltoalueet Koukunjoella. Uusi voimajohto on suunniteltu kulkeväksi kuvassa näkyvän vanhan johdon länsipuolelle. Etelään. *Oikea:* Rajalan tilan eteläpuolen tiheää metsämaastoa suunnitellun voimajohdon kohdalla. Luoteeseen.

6. Lähteet

Karttalähteet

Hynen, T.G., Hartman, T.E & Thilen, G. 1844–46
III-osainen kartta Iisalmen pitäjältä Kuopion läänistä. Täydennetty Maanmittauksen
ylihallituksessa v. 1890. Pitäjänkartta, myöhemmin nimetyt karttalehdet 3341
04+3332 06 Iisalmi ja 3341 05 Iisalmi.

Vanhat peruskartta (Maanmittaushallitus)
Karttalehti 3341 04 Peltosalmi, vuosi 1973.
Karttalehti 3341 05 Soinlahti, vuosi 1973.

Tutkimusraportit

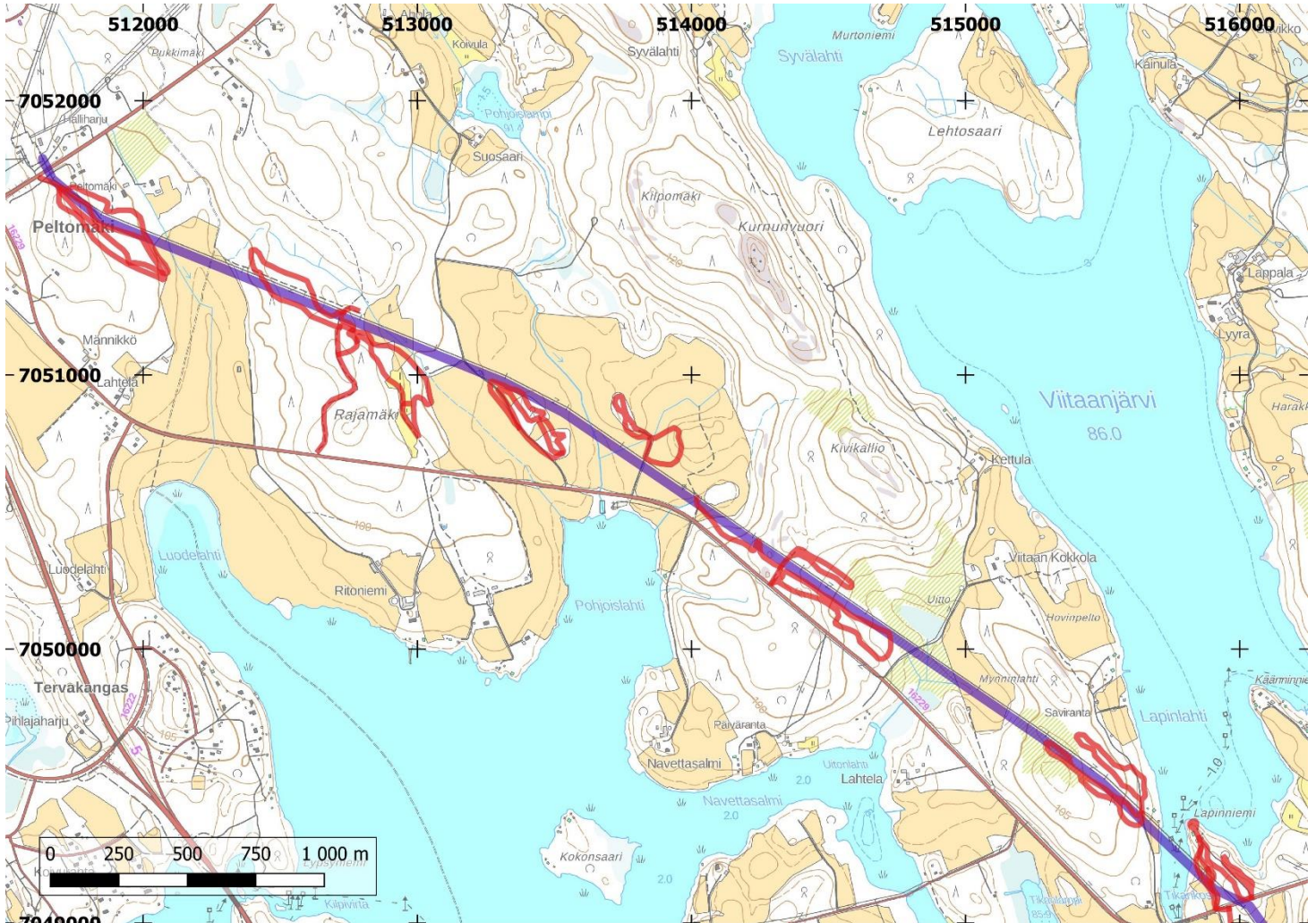
Jussila, Timo 2003. Iisalmen kaupungin Kilpijärven, Iso-li järven, Keskimäinen ja
Tismiö järvien, Poroveden pohjoisrannan alueiden muinaisjäännösinventointi.
Mikroliitti Oy.

Laulumaa, Vesa 2021. Iisalmen arkeologinen esiselvitys. Museovirasto,
Arkeologiset kenttäpalvelut.

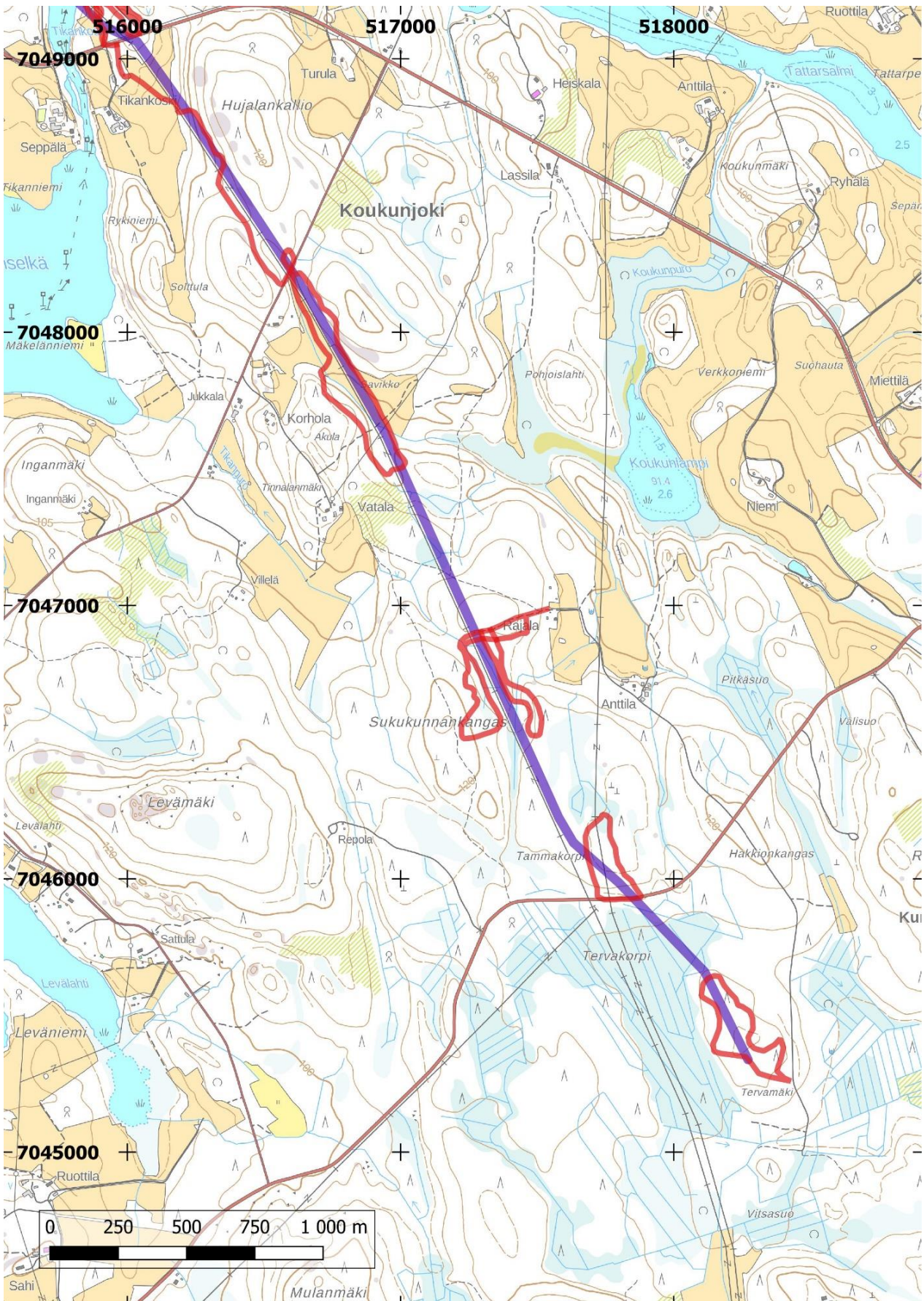
Pohjankallio, Lauri 1978. Iisalmen esihistoriallisten muinaisjäännösten inventointi.

Liite

Maastossa jalkaisin kuljetut alueet

Maastossa jalkaisin kuljetut alueet välillä Peltomäki – Tikankoski on merkitty punaisella viivalla.
Suunniteltu voimajohtoreitti on merkitty sinisellä viivalla.

Maastossa jalkaisin kuljetut alueet välillä Tikankoski – Tervämäki on merkitty punaisella viivalla. Suunniteltu voimajohtoreittin merkitty sinisellä viivalla.